

UDC 316.74

**EFFECT OF THE INNER CIRCLE AS A FACTOR FOR SOCIALIZING FORMATION
OF A GIFTED PERSONALITY****Dobina Tetiana** – Ph.D. in Cultural Studies, associate professor of the department of sociology and social work Pryazovskyi State Technical University SHEI, Mariupol**Shaikhatdinov Andrei** – PhD, Associate Professor, Head of the Department of Natural Sciences and Humanities Azov Maritime Institute, Mariupol

The aim is to highlight the pedagogical activity of B. Lyatoshynsky as a certain component of the process of cultural formation and new developments in the formation of cultural memory.

Summary. In the context of the study of the peculiarities of the pedagogical activity of B. Lyatoshynsky it is expedient to conclude that his leading methodological, artistic and educational principle was a deep knowledge of the musical heritage not only of European but also world origin, and the aim of pedagogical efforts was to informally teach material, to teach material each student and the focus on revealing the creative personality of each student.

B. Lyatoshynsky's ideas and efforts were not in vain, but passed on to indifferent artists of the following generations, who preserved the national tradition, filled it with new content, forming a cultural memory in the process of development of Ukrainian cultural formation.

Scientific novelty is to determine the specific pedagogical activity of B. Lyatoshynsky and his educational principles as an integral component of Ukrainian cultural formation, represented in the dimensions of the pedagogical activity of the artist.

The practical significance. The presented new scientific data, facts, interpretations contribute to the enrichment of Ukrainian culturological discourse through in-depth disclosure and re-evaluation of the creative heritage of B. Lyatoshynsky and open up prospects for further scientific research.

Key words: B. Lyatoshynsky, pedagogical activity, educational and training principles, cultural creation process, cultural creation potential.

Надійшла до редакції 5.10.2019 р.

УДК 008:316.485.26.05](045)

ВІЙНА В КОНТЕКСТІ СОЦІОДИНАМІКИ КУЛЬТУРИ**Чуприна Юлія Віталіївна** – аспірантка, Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна<http://orcid.org/0000-0003-4893-7313>DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi33.286>

julie.chupryna@gmail.com

Проаналізовано явище війни у межах соціокультурної динаміки, а також етапи становлення даного феномену, на який все більшою мірою впливають культурні, соціальні та психологічні фактори. Досліджено поняття війни як феномену (анти) культури, яке розглядається у специфічному, антропологічному значенні з використанням матеріальних засобів (культурних артефактів), замкненому в конкретному соціокультурному просторі та спрямованому на реалізацію конкретних цілей в етносоціальних, історичних, ментальних параметрах. Саме у процесі соціодинаміки культури, явище війни набуває антагоністичних форм: від глобальної взаємодії до локальної розпорошеності, що у свою чергу зумовлює використання нових методів та засобів у військових протистояннях.

Ключові слова: війна, культура, соціокультурна динаміка, гібридна війна, тероризм.

Актуальність теми. Соціокультурні зміни, що відбуваються у суспільствах впливають не лише на загальний характер казуальних трансформацій, а й на унікальний шлях різних культур. Динаміка культури характеризує трансформаційні процеси всередині культури й у взаємодіях культур, які позначаються цілісністю, закономірністю, спрямованістю і впорядкованістю провідних тенденцій. Для динаміки культури характерною є усталеність взаємодії компонентів, періодичність і стадіальність, що відрізняє її від культурних змін як довільних трансформацій соціокультурного процесу. Також, динаміка культури є відображенням здатності складних соціальних організмів адаптуватись до мінливих зовнішніх і внутрішніх умов існування. Елементи культури, що перебувають у стійкій рівновазі, закріплюються в культурній традиції. Накопичення протиріч у культурній системі призводить до її розбалансування і створення кризової ситуації, яка знаходить своє вирішення в оновленні культурного досвіду, у культурних інноваціях. Динаміка культури може вести до збагачення ціннісних смислів культури, тобто носити прогресивний характер. Проте можливі такі динамічні процеси, що спрощують культурне життя суспільства, ведуть до його занепаду і деградації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням вищевказаних тверджень займались

такі науковці, як А. Вебер, Г. Гегель, Й. Гердер, І. Кант, П. Сорокін, Г. Спенсер, А. Тойнбі, Й. Фіхте, О. Шпенглер та ін. Також, контекст соціокультурної динаміки вводять такі дослідники як А. Моль, С. Кримський, С. Магда, Ф. Джеймсон. Проте, феномен війни у межах соціокультурного підходу розроблений недостатньо, що й зумовлюється актуалізацією даної теми.

Мета статті полягає у дослідженні трансформаційного аспекту явища війни у межах соціокультурної динаміки, а також аналізу етапів становлення даного феномену, на який все більшою мірою впливають культурні, соціальні та психологічні фактори.

Відповідно до мети статті були поставлені відповідні завдання, а саме:

- розкрити сутність явища війни крізь призму соціокультурної динаміки;
- простежити зміну концептуальних парадигм до поняття війни;
- проаналізувати етапи соціодинаміки явища війни та його змін впродовж різних епох.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні уявлення про соціокультурну динаміку значно відрізняються від уявлень, що були характерними для XVIII та XIX ст. Узагалі, «соціокультурна зміна» являє собою багатовимірний і багатоаспектний процес. Ретроспективні соціокультурні зміни базувалися здебільшого на лінійних (часових і просторових) тенденціях розвитку, коли загальнонаукова думка оперувала поняттям людства як загального, та прагнула віднайти «динамічні закони еволюції та прогресу» [4], які визначали б магістральний напрям людської історії. Протягом XVIII-XIX ст. переважна більшість учених – представників суспільних наук – була твердо переконана в існуванні вічних лінійних тенденцій соціокультурних змін. Зміст історичного процесу полягав для них у розгортанні та повній реалізації так званої «тенденції прогресу та еволюції», стабільної «історичної тенденції» і закону «соціокультурного розвитку». Типовими у даному розумінні є концепції Гердера, Фіхте, Канта і Гегеля [1, 3, 7], які вбачали головну тенденцію історичного прогресу в прогресивному скороченні насилля та війн, стабільному розширенні сфери миру та зростанні справедливості, розуму й моральності. Заслуговує на увагу і теорія «соціальної динаміки» Спенсера, згідно з якою весь соціокультурний універсум з часом переходить зі стану невизначеної однорідності до стану визначеної домовленої багатогранності з дедалі значнішими диференціацією та інтеграцією людської особистості, культури і суспільства. Інтерпретуючи характер соціокультурних змін з погляду лінійності, більшість науковців XIX ст. трактувала процес соціокультурної динаміки переважно в контексті послідовності еволюціонуючих стадій розвитку. До лінійних можна віднести як теорію соціальної динаміки Лестера Ф. Ворда [11], що наголошує на дедалі сильнішому телеологічному, колоподібному, штучному, самоспрямованому та самоконтрольованому характері людської адаптації, так і виведеному «законі соціальної ентропії» Л. Вінарського, згідно з яким ця ентропія веде до дедалі значнішого соціокультурного вирівнювання каст, соціальних груп, класів, рас та індивідів і, нарешті, до позбавленої життя соціокультурної рівноваги та до кінця людства. У цьому руслі Ф. Гіддінс поділяє процес соціокультурного розвитку на чотири стадії: зоогенічну, антропогенічну, етногенічну та демогенічну.

На початку XX ст. у соціокультурній сфері проявилися тенденції, що дискредитували лінійні теорії розвитку, зокрема, стало очевидним, що: по-перше, лінійний тип змін є лише одним із багатьох варіантів, а по-друге, для того, щоб лінійні рухи або зміни були можливими, об'єкт змін має постійно перебувати в ізолюваному середовищі, осторонь дій зовнішніх факторів. Має бути дотримана така рівновага, за якої дані об'єкти в будь-який момент можуть нейтралізувати один одного. Очевидно, що вірогідність даних постулатів є абсолютно неможливою в бурхливому потоці соціокультурних змін, адже людина, суспільство, культура є набагато складнішими «об'єктами», з властивим постійним впливом на них неорганічних, органічних і соціокультурних сил. Крім того, якщо взяти до уваги, що кожен із цих «об'єктів» за своєю природою постійно змінюється, то класична концепція лінійності справді втрачає будь-який зміст.

Враховуючи вищезазначені та інші причини, стало зрозумілим, що лінійно розвиватися можуть лише деякі соціокультурні явища протягом обмежених відтинків часу, а в умовах глобалізації соціокультурні зміни набувають ознак нелінійності. Аналізуються такі аспекти соціокультурних змін, як: ізоляція, контакт, взаємодія, конфлікт, відчуження, диференціація, інтеграція, дезінтеграція тощо. Загалом, у сфері досліджень XX ст. знаходився хід постійно змінюваних соціокультурних процесів, що, зокрема, відобразилось у працях Л. Вебера, А. Вебера, О. Шпенглера, А. Дж. Тойнбі, П. Сорокіна та ін. Загалом, принципи нелінійного трактування відкривають можливості зіставлення реальних ретроспектив і можливих альтернативних перспектив на основі синергетичного аналізу. При цьому, емерджентний характер тривання соціокультурних процесів значно розширює можливості та вибір шляхів для переходу до іншої стадії розвитку. Слід зауважити, що горизонти перспектив тих чи інших культур в умовах глобалізації можуть не лише розширюватись, й звужуватися. Отже, фундаментальний принцип поведінки нелінійних систем базується на періодичному чергуванні

стадій еволюції та інволюції, розгортання та згортання, передбачає вибухи активності, зміну інтенсивності на пасивність, інтеграцію та дезінтеграцію тощо.

Війна як явище культури також змінювала свої форми, засоби та методи впродовж багатьох століть. Така трансформація виступає закономірним процесом поступу цивілізації, набуття глобальної взаємодії та локальної розпорошеності. Зокрема, відцентрові тенденції – чинники, які деформують не лише суспільні формації, а й процеси, що відбуваються всередині них. Воєнні дії наступного покоління ймовірно будуть надзвичайно розосередженими і здебільшого не визначеними, межа поділу між миром і війною буде розмита аж до повного зникнення, війна буде нелінійною в такому ступені, що, цілком можливо, в ній будуть відсутні ідентифікації стосовно поля бою та лінії фронту, відмінності між цивільними і військовими, ймовірно зникнуть. Дії будуть одночасно спрямовані на всю глибину сторін, що беруть участь у цих діях, включаючи все їх суспільство, що розуміється не тільки у його фізичному, але і культурному аспекті, успіх у великій мірі буде залежати від ефективності сумісних операцій, оскільки лінії розподілу між завданнями і відповідальністю різних учасників опиняться розмитими. Технологічно цілком можливо, що зовсім невелика група військових володітиме бойовим впливом.

Усі вищезгадані особливості впливають з еволюції самого явища війни. Деякі археологи стверджують, що на світовій арені першим «військовим» актом *homo sapiens* був геноцид щодо систематичного знищення неандертальців, хоча немає жодних артефактів стосовно організованого військового бою. Загалом, перші військові сутички відбувались до нашої ери, у військовій історіографії їх прийнято називати доісторичними війнами: вони відбувались до винаходу писемності та утворення держави як великого соціального інституту. Той період охоплює час від палеоліту до I тис. до н. е. (початок залізної доби). Найхарактернішими видами зброї слугували знаряддя праці, списи, що використовувались для полювання, а також окремі елементи неорганізованого нападу. Як правило, такі сутички не набували великих масштабів, а велись локально між сусідніми племенами.

Наступний етап збройних протистоянь відрізняється від попереднього, у першу чергу, характером організації, а потім – удосконаленням технічних засобів. Поява перших міст-держав, а потім імперій, значно змінила спосіб ведення бойових дій. Вже у перших містах Межиріччя люди почали збирати надлишки врожаю, що дозволило розвиватись знаті та військовому командуванню. Хоча основу збройних сил все ще складали селяни, проте суспільство могло собі дозволити годувати їх деякий час, поки вони самі не були зайняті на полях. Таким чином з'явилися перші організовані армії. Такі новостворені армії допомагали державам захоплювати нові території та забезпечували централізацію. Ранні військові формування продовжували використовувати ті ж самі списи та луки, що й у доісторичний період. В основному армії склалися з піхоти. Піхота ділилась на ударну та таку, що використовувала зброю дистанційної дії. Завданням ударної піхоти було тримати свої ряди та проривати противника. Різні підрозділи співпрацювали, ставлячи своїх ворогів перед вибором: або збирати своє військо у щільний стрій, вразливий для стріл та каменів, або розподілитись по площі, наражаючись на небезпеку атаки ударних воїнів. Баланс сил змінився з появою на полі бою таких технологічних досягнень, як колісниця, кавалерія та артилерійські пристрої. Колісниця характеризувалася собою ударний елемент і була запряжена 2-4 кіньми, зазвичай містила погонича та одного або декількох воїнів, озброєних списами, а також часто однією формою снарядової зброї, такою як дротики чи стріли. У той період елемент вогневої підтримки був дуже обмеженим, а ударний елемент – найважливішим на полі битви, про що свідчить бої під Кадешем 1275 р. до н. е.

Черговий етап еволюції війни (400 р. до н. е. – 900 р. н. е.) спрямований на використання піхоти як домінуючої сили на полі битви. Добре навчена і дисциплінована піхота могла гідно конкурувати з колісницями, залишаючись стійкою перед обличчям заряду або відкриття своїх чинів щоб колісниця проходили, а потім нападали на них. Той період можна назвати легіонерською епохою, бо саме за цих часів важка піхота Риму стала панувати на полі бою. Піхота була краще організованою та спорядженою більш важкою зброєю. В античних війнах помітно зросла роль флоту, який до цього мав лише допоміжні функції. Наприклад у ході греко-перських війн наявність сильного флоту у греків допомогла їм перемогти. Також з'явилася зброя для метання (катапульта, баліста), що значно полегшило ведення облоги. Важливим фактором є те, що у період античних війн відбулась чітка структуризація війська. Так, римська армія ділилася на легіони, маніпули та центурії, що суттєво покращило керування військом.

Наступний період можна ознаменувати епохою Лицаря, оскільки саме такий тип воїна грав ключову роль у військових протистояннях того часу. Оскільки, у Середньовіччі панівною суспільно-економічною системою був феодализм населення ділилося на землевласників та тих, хто працювали на цій землі. Тому був створений новий клас – лицарство. Це докорінно змінило вигляд війська. Відтепер кожен феодал мав власну маленьку армію, що супроводжувала його під час війни. Проте, були й інші типи військ, що могли протистояти лицарській армії (зокрема англійські лучники та швейцарські найманці). Основою бою було

використання окремим воїном холодної зброї. Проте згодом, на початку Відродження у воєнних діях почали використовувати порохову зброю, яка поступово витіснила лицарів з армії.

Швидкий розвиток технічних інновацій ознаменував початок війн Нового часу або воєн першого покоління, за визначенням В. Лінда [6], що велись лінійним ладом за допомогою мушкетів. Війна першого покоління відображала реалії початкового періоду американської державності. Це класична війна, де багато що залежало від генерального бою і геніальності полководця. Вершиною воєн першого покоління слугували Наполеонівські війни. Той період включає в себе культурно-соціологічні зміни, серед яких можна виокремити ідею націєтворення, що особливо проявилась у патріотично налаштованих солдат, а також у закріпленні єдиного військового порядку, формування призовних військ і закріплення таких військових відносин. Період характеризується великими піхотними битвами з масовими вогневими силами з обох боків, таких як битви від Ватерлоо та у Кримській війні. Наполеонівська артилерія розвинулась із досить статичних облогових знарядь до вогневої опори, що могла переміщатись полем бою на конях. Елемент вогневої підтримки став вирішальним фактором у багатьох наполеонівських битвах, а мобільність даної армії давала перевагу над її супротивниками. Також до нових видів озброєння почав додаватись кулемет, широкомасштабне використання якого стане вирішальним засобом у битвах наступних років.

Війна другого покоління – війна індустріальної епохи, де важлива роль відводиться нарізній зброї і масованим артобстрілам із закритих або далеких позицій. Провідна роль належить боковим обходам і оточенню противника. Пізніше ці елементи складуть основу воєн третього покоління, проте війни другого покоління залишаються багато в чому позиційними. Центральну роль у стримуванні наступу супротивника уже відводиться кулеметам і колючим дротом. Вирішальна роль відтепер належить не чисельності солдатів, а їх вогневій потужності. Звідси такі важливі елементи війни другого покоління як окоп, траншея, бліндаж, дзот. Варто зазначити, що технологічний розвиток протягом цього періоду був дуже швидким, і зі збільшенням вогневої потужності оборонна війна стала домінуючою за стилем, зокрема це видно на прикладах окопних війн Першої світової. Також розвивались нові форми військових дій, серед яких активну роль відігравали військово-повітряні сили. Натомість, на водних просторах почали широкомасштабне використання підводних човнів. Оборонний характер війни з окопами та колючим дротом ознаменував закінчення епохи кавалерії як ударного елемента, а також започаткував появу нового наступального засобу – танку.

Війна третього покоління – війна, у якій лінійна тактика поступається місцем стрімким маневрам. Ідеологами війни третього покоління Лінд вважає німецьких генералів, які розробили тактику бліцкригу, коли армія не шукає зустрічі з противником, а здійснює стрімкий маневр, відрізаючи його від комунікацій. Значну роль у війнах третього покоління відіграють танки та транспортна авіація.

Сучасна війна – це війна з використанням концепцій, методів та військової техніки, що ввійшли в дію під час і після Другої світової війни. Методи та засоби набули більш складних форм в основному через широке використання високорозвинених інформаційних технологій, а також нових видів озброєнь і тактик маневру [13]. Війна у ХХ ст. полягала у залученні цивільних осіб та цивільної інфраструктури як цілей з метою перешкоджання спроможності супротивника вступати у війну. Така концепція функціонувала за рахунок уявлень про те, що знищення цивільного населення деморалізує ворога і він не зможе вести подальшу війну, а також тому, що вся інфраструктура перестане працювати і не зможе забезпечувати армію необхідним спорядженням. Із винаходом ядерної зброї концепція повномасштабної війни веде до перспективи глобального знищення і усвідомлення всього спектру загроз, що можуть бути з нею пов'язані. Насамкінець, у ХХ ст., військове командування все більше уваги приділяє культурному ландшафту місцевості, у якій відбуваються військові протистояння та ціннісному наповненню ворога, з яким доводиться вести війну.

Війна четвертого покоління – конфлікт, що характеризується стиранням відмінностей між безпосередньо війною і політикою, між залученими до неї військового і цивільного населення. Ідея «війни четвертого покоління» зародилася ще в часи Холодної війни, коли наддержавам у ході боротьби за свою присутність у різних точках світу стало зрозуміло, що широкомасштабне застосування танків, авіації і ракет в цих умовах малоефективне, і що роль партизанських і різних політичних, економічних, фінансових, інформаційних та психологічних підривних операцій кардинально зростає. Вони включають:

– терористичні дії різного характеру, починаючи з підривів військових і цивільних об'єктів і закінчуючи партизанськими діями великих і дрібних банд на великій території країни. Терор повинен носити вкрай жорсткий і жорстокий характер, щоб змусити населення в районах дії банд повністю підкорятися терористам і під страхом болісної смерті придушити будь-яку волю людей до опору;

– склад банд носить транснаціональний характер із великою часткою участі іноземних найманців, їх базування децентралізовано;

- цілеспрямовані агресивні атаки на традиційні культурно-історичні цінності населення. Різде зниження рівня культури, етичного та естетичного виховання громадян, їхнього освітнього рівня;
- витончена і високотехнологічна психологічна війна, маніпулювання засобами масової інформації, постійне проведення агресивних акцій інформаційної війни як усередині країни, так і в світовому медійному просторі, включаючи Інтернет;
- використання технології «lawfare». Це незаконне використання норм внутрішнього та міжнародного права з метою нанесення збитку опоненту, завоювання симпатій світової громадської думки в рамках кампаній «паблік релейшнз», фінансового виснаження супротивника і його вимотування шляхом усіякого затягування різних юридичних процедур, нав'язування міжнародних правових норм і підміна ними норм національного законодавства на шкоду національним інтересам країни-жертви агресії, вихід за рамки загальноприйнятих міжнародних правових норм і використання замість них регіональних чи корпоративних правових норм із метою легалізації тих чи інших своїх агресивних дій;
- надання всіх форм тиску на країну-жертву: політичного, економічного (санкції), соціального і військового;
- реалізація на території країни-жертви тактики «конфліктів низької інтенсивності» за участю будь-яких зовнішніх сил;
- організація «кольорових революцій», демонстрацій, пікетів та кампаній ненасильницького непокорі із застосуванням при необхідності новітніх інтернет-технологій;
- надання широкомасштабної інформаційної, фінансової та військово-технічної допомоги неофіційним збройним формуванням, що займаються веденням підривної діяльності [14].

Онією з форм війни четвертого покоління є гібридна війна. Зокрема, український політолог Є. Магда зазначає, що гібридна війна є продуктом інформаційно-індустріального суспільства, і визначається як прагнення однієї держави підпорядкувати собі іншу за допомогою політичних, економічних, інформаційних інструментів, а також заздалегідь підготовлених і оперативно реалізованих дій військового, дипломатичного характеру спрямованих на досягнення стратегічних цілей [8]. Тому однією з найважливіших характеристик даного типу ведення протистоянь є другорядність бойових дій, і першочерговість медіа та інформаційних операцій. Крім того, відбулась зміна суб'єкту війни – якщо раніше ним виступали регулярні збройні угруповання, то наразі таку роль перебрали на себе «бойовики», які переслідують перш за все інші цілі, комерційні зокрема.

Ведення гібридних воєн починається з підготовки населення до сприйняття мілітаристських настроїв країни-агресора. У цьому аспекті ключову роль відіграє картина світу, яка побутує у суспільстві. За сприятливого культурного ґрунту, інформація з товару перетворюється на зброю, яку в подальшому будуть використовувати у якості пропаганди усі медіа засоби. Також, за належного фінансування здійснюється проникнення в інформаційне поле супротивника, його політичні структури; ведуться пошуки нерозв'язаних етнічних конфліктів, координовані кібератаки. Усі вищеперераховані дії готують «канву» для подальшого розгортання гібридної війни. Їх безпосередній характер визначається тенденціями розвитку форм і способами ведення збройної боротьби, серед яких виокремлюються наступні:

- зростання значення стратегічного неядерного стримування супротивника шляхом масового оснащення військ новітніми засобами збройної боротьби для ведення неядерних, неконтактних (дистанційних) бойових дій;
- підвищення ролі динамічності та маневреності у діях військ на розрізних напрямках із широким застосуванням сил швидкого реагування, аеромобільних військ і військ спеціального призначення;
- розширення простору та масштабів збройної боротьби, перенесення бойових дій із землі та поверхні морів у повітря, під воду та космос. Одночасне вогневе та електронне ураження військ, об'єктів тилу, економіки, комунікацій на всій території супротивника;
- зростання ролі протиборства в інформаційній сфері та використання новітніх інформаційних технологій;
- боротьба з міжнародним тероризмом, створення експедиційних сил для проведення миротворчих і антитерористичних операцій [14].

Також, однією з найбільших загроз у XXI ст. став тероризм, що багатьма дослідниками кваліфікується як нова форма війни. Тероризм можна визначити як соціальний феномен, сутність якого полягає в організованому незаконному використанні різних форм насильства або погрози насильством для створення соціально-психологічної ситуації залякування з метою досягнення конкретних цілей.

Первинним значенням терору є «страх втрати контролю за своїми діями». Він виступає розладом встановленого порядку під дією страху за своє життя. Сучасний простір смислів терору і

тероризму в значній мірі пішов від «фізіології жаху» і «міфології порядку». Виняток становлять психологічні трактування, які відзначають початкове значення слова як переживання жаху, що виникає внаслідок загрози чи застосування насильства. Більша ж частина дослідників пов'язує тероризм із боротьбою за владу і розглядає його в контексті інституціоналізованої боротьби держави з її опонентами. Також тероризм є досить ефективним засобом досягнення державою своїх інтересів (М. Лібіг); у тероризмі вбачають різновид війни (сучасна нерегулярна війна), що характеризується рядом специфічних властивостей і застосуванням «терористичних тактик» (Фон дер Гейдте); феномен тероризму визначається як терористична війна, певна нова форма війни, що характеризується «силою безсилля» та «ігровим характером» (Х. Хофмайстер) [12].

Онтологічний аспект даного поняття фіксує ситуацію страху і психологічної напруженості, створювану методами насильства (заякування). Антропологічний аспект даного поняття виявляє деструктивну орієнтацію суб'єкта терористичної діяльності. Аксиологічна складова поняття «тероризм» відображає високу ступінь соціальної небезпеки цього феномена.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше багатовекторне явище війни досліджується у межах соціокультурної динаміки. Теоретична значимість статті визначається тим, що в результаті проведеного аналізу головні ідеї можуть бути використані для осмислення багатовекторного феномену війни як в цілому, так і в межах його сучасних форм – гібридної війни, тероризму, інформаційної, психологічної війни тощо.

Висновки. Війна як явище культури пройшла тривалий шлях перетворень: від класичних позиційних війн до війн, головними засобами яких виступають інформацію та психологічний тиск. Варто зазначити, що на сьогодні все більше військових сил покладаються на вивчення та осмислення культурних передумов початку збройних конфліктів, аніж на технічні інновації. Загалом, військові дослідники наголошують на тому, що у найближчі роки війна може перетворитись на інтелектуальну забаву, що не лише посилить напругу між воюючими сторонами, а й призведе до пошуку нових форм і методів військового впливу, що, в свою чергу, стануть загрозою для людства.

Список використаної літератури

1. Гегель Г. В. Ф. Система наук. Ч. 1. Феноменология духа. СПб. : Наука, 2006. 443 с.
2. Гейзинга Й. Homo Ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури. Київ: Основи, 1994. 250 с.
3. Гердер И. Идеи к философии истории человечества. Москва: Наука, 1977. 672 с.
4. Гіденс Е. Соціологія. Київ: Основи, 1999. 326 с.
5. Гуревич П. С. Философия культуры: Пособ. для студ. гуманит. ВУЗов. Москва: АО «Аспект Пресс», 1994. 228 с.
6. Гусейнов А. А. Мораль и насилие. *Вопросы философии* № 5. 1990.
7. Кант И. Критика способности суждения : пер с нем. Москва: Искусство (История эстетики в памятниках и документах), 1994. 365 с.
8. Магда Е. Гібридна війна. Вжити і перемогти. Харків: Віват, 2015. 304 с.
9. Сорокин П. А. Социокультурная динамика и эволюционизм. *Американская социологическая мысль*. Москва, 1996. С. 372-392.
10. Тойнбі А. Дослідження історії. /Пер. з англ. В. Шовкуна. Київ: Основи, 1995. 614 с.
11. Уорд Л. История социологии (XIX – первая половина XX века). Москва, 2003. 489 с.
12. Хофмайстер Х. Воля к войне, или Бессилие политики. Философско-политический трактат. Санкт-Петербург: Гуманит. академия, 2006. 288 с.
13. Keegan J. A History of Warfare. New York: Knopf, 1993. 387 p.
14. Van Creveld M., The Transformation of War. New York: Free Press, 1991. 246 p.

References

1. Hegel G. (2006). Phenomenology of Spirit. St.Petersburg: Nauka.
2. Heizynha J. (1994). Homo ludens. Kyiv: Osnovy.
3. Herder J. (1977). Outlines of a Philosophy of the History of Man. Moscow: Nauka.
4. Hoffmeister, H. (2006). The Will to War, or The Powerlessness of Politics. St.Petersburg: Nauka.
5. Giddens A. (1999). Sociology. Kyiv: Osnovy.
6. Gurevich, P. (1994). Philosophy of culture. Moscow: Aspect-Press.
7. Guseinov A. (1990). Morality and violence. Moscow: Voprosy filisofii.
8. Kant, I. (1994). Critique of Judgment. Moscow: Isskustvo
9. Keegan, J. A. (1993). History of Warfare. New York: Knopf.
10. Magda E. (2015). Hybrid war. To survive and win. Kharkiv: Vivat.
11. Sorokin P. (1996). Socio-cultural dynamics and evolutionism. Moscow: Nauka.
12. Toynbee, A. (1995). A Study of History. Kyiv: Osnovy.
13. Van Creveld, M. (1991). The Transformation of War. New York: Free Press.
14. Ward L. (2003). History of sociology. Moscow: Nauka.

ВОЙНА В КОНТЕКСТЕ СОЦИОДИНАМИКИ КУЛЬТУРЫ

Чуприна Юлия Виталиевна – аспирантка, Киевский национальный университет культуры и искусств, г. Киев, Украина

Проанализировано явление войны в рамках социокультурной динамики, а также этапы становления данного феномена, на который все в большей степени влияют культурные, социальные и психологические факторы. Исследовано понятие войны как феномена (анти) культуры, которое рассматривается в специфическом, антропологическом смысле с использованием материальных средств (культурных артефактов), замкнутом в конкретном социокультурном пространстве направленном на реализацию конкретных целей в этносоциальных, исторических, ментальных параметрах. Именно в процессе социодинамики культуры, явление войны приобретает антагонистических форм: от глобального взаимодействия до локальной распыленности, что в свою очередь обуславливает использование новых методов и средств в военных противостояниях.

Ключевые слова: война, культура, социокультурная динамика, гибридная война, терроризм.

THE WAR IN THE CONTEXT OF SOCIO-CULTURAL DYNAMICS

Chupryna Yulia – Postgraduate student, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine.

The article covers the phenomenon of war within the framework of socio-cultural dynamics, as well as the stages of the formation of this phenomenon, which is increasingly influenced by cultural, social and psychological factors. The concept of war investigated as a (anti) cultural phenomenon, which is considered in a specific, anthropological sense using material means (cultural artefacts), closed in a specific sociocultural space aimed at realizing specific goals in ethno-social, historical and mental factors. It is in the process of the sociodynamics of culture that the phenomenon of war takes on antagonistic forms: from global interaction to local spread, which in turn leads to the use of new methods in military confrontation.

Key words: war, culture, socio-cultural dynamics, hybrid war, terrorism.

UDC [008:316.485.26.05](045)

THE WAR IN THE CONTEXT OF SOCIO-CULTURAL DYNAMICS

Chupryna Yulia – Postgraduate student, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine.

The purpose of the work is to study the transformational aspect of the phenomenon of war within the limits of socio-cultural dynamics.

The methodology of the research is based on the use of the comparative method and the classification method, by which the stages of the evolution of the war concept are determined, with the analysis of the differences and traits of the characteristics in various approaches to the study of this phenomenon.

The scientific novelty of the article is determined by the extrapolation of the cultural approach to the study of the war, the application of the features of socio-cultural dynamics to the change of ideas about the war, as well as the interaction of multi-vector cultural layers (codes, symbols, signs) which play a primary role in the spread of a militarized outlook in a globalized information society.

Conclusions. War as a phenomenon of culture is considered in a specific, anthropological sense with the use of material means (cultural artifacts), enclosed in a specific socio-cultural space, aimed at the realization of specific goals in ethno-social, historical, and mental factors. Accordingly, the war is not only one of the constitutive elements of culture, but also serves as the interpreter of values, ideals and sentiments of a certain cultural age. It is in the process of sociodynamics of culture that the phenomenon of war acquires antagonistic forms: from global interaction to local spread, which in turn leads to the use of new methods in military confrontation.

Key words: war, culture, socio-cultural dynamics, hybrid war, terrorism.

Надійшла до редакції 20.11.2019 р.